

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Факультет журналістики, реклами та видавничої справи

Кафедра періодичної преси та медіаредагування

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**«Одеса як осередок культурного відпочинку
(серія журналістських матеріалів)»
«Odesa as a center of cultural recreation
(a series of journalistic materials)»**

Виконав: здобувач денної форми навчання
спеціальності 061 журналістика

Освітня програма «Журналістика»

Гілка Артур Юрійович

Керівник ст викл. Житнікова А. В. _____
(підпис)

Рецензент к. і. н., доц. Тхоржевська Т. В.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри

№ ____ від ____ . 20 ____ р.

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

_____
(прізвище, ім'я)

Захищено на засіданні ЕК № ____
протокол № __ від ____ . ____ . 20 ____ р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Голова ЕК

_____
(підпис)

_____
(прізвище, ім'я)

Одеса 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ОБҐРУНТУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ.....	6
ОПИС ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ.....	14
ВИСНОВКИ.....	16
БІБЛІОГРАФІЯ.....	18
ДОДАТКИ (проєкт)	

ВСТУП

Актуальність роботи. Повномасштабне вторгнення росії до України стало поштовхом до посилення широкої репрезентації української культури, а саме її унікальності, автентичності та відмінності від інших. Зі своєї сторони держава активно почала використовувати тему культури, підкреслюючи її важливість як елементу державності, а також історичної та духовної цінності. Ми стали свідками того, як культурний простір України неодноразово зазнавав інформаційних нападів та фізичного знищення військовим шляхом з боку сусідньої держави-агресора. Саме через це українське суспільство згуртувалось навколо власної культури як важливого елементу буденності. У кожному регіоні українці почали заглиблюватися у вивчення власної історії, культури.

Сьогодні Одеса – це фактично єдине місто в Україні де процвітає морський туризм. Одеса є одним з центрів культурного відпочинку для українців, який всупереч погоді, війні та економічній ситуації щорічно притягує до себе тисячі туристів. Популярними для відвідування є відреставровані пам'ятки архітектури, коли ж інші споруди або знаходяться в процесі відновлення або ж поступово відмирають та на їх місці виростають новобудови. Під час війни тема збереження культурних пам'яток стала особливо важливою та ми є свідками того, як світові організації, такі як UNESCO та «Блакитний щит» додають до свого списку культурної спадщини все більше одеських об'єктів культури. Крім різноманітних пам'яток та морського туризму Одеса відома своїми мешканцями. Бесіда з простими одеситами здатна дати альтернативу екскурсіям пам'ятками культури, адже вони можуть повідати про історію міста не менше за професійного гіда.

Мета роботи – дослідити доступність, актуальність та різноманітність одеського культурного простору як місць для відпочинку й на основі цього сформулювати уявлення про його стан, знайти шляхи до його покращення,

трансформування та захисту під час війни. Виявити унікальні можливості культурного відпочинку.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань:

— дослідження місцевих ЗМІ за темою/рубрикою «Культура», звертаючи увагу на матеріали які стосуються одеських закладів культури, культурних пам'яток та організацій, які підтримують та стимулюють розвиток культурного середовища;

— частота публікацій за виокремленими категоріями;

— аналіз публікацій ЗМІ за жанровим розмаїттям;

— аналіз тональності досліджених матеріалів;

— збір джерел інформації для написання матеріалів;

— створення серії журналістських матеріалів;

— відтворити макет онлайн журналу для наочного уявлення

проробленої роботи

Об'єктом дослідження є одеський культурний простір, містяни та діячі культури міста.

Предмет дослідження – роль, актуальність та проблематика культурного середовища Одеси під впливом війни.

Методи дослідження. У роботі використано *метод моніторингу*, який надав можливість оцінити діяльність місцевих ЗМІ та державних органів при висвітленні тематики культурних об'єктів Одеси; *метод аналізу* допоміг з'ясувати жанрове різноманіття, коло тем, проблем та рішень на які акцентуються медіа при висвітленні культурної тематики, дослідити офіційні електронні документи; *інтерв'ювання* творчих людей та офіційних посадових осіб; *спостереження*.

Структура роботи. зумовлена поставленими в ній завданнями, включає: вступ, обґрунтування підготовки проекту, опис підготовки проекту, висновки, бібліографію та додатки (проект). Обґрунтування підготовки проекту містить моніторинг досліджуваної теми в ЗМІ. Опис підготовки проекту є своєрідним

підґрунтям для створення серії журналістських матеріалів. У Додатках (проекті) міститься чотири журналістські матеріали: інформаційний – інтерв'ю, аналітичні – огляд та стаття, публіцистичний – проблемний нарис; та скріншоти розробленого сайту, на якому вони опубліковані. Обсяг текстової частини – 15 сторінок. Обсяг додатків складає 22 сторінок. Бібліографія налічує 39 використаних джерел, серед яких 7 є фаховою літературою зі спеціальності (статті, підручники).

ОБҐРУНТУВАННЯ ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ

Вибір теми кваліфікаційної роботи «Одеса як осередок культурного відпочинку (серія журналістських матеріалів)» характеризувався ідейним продовженням теми курсової роботи, виконаної на третьому курсі, а саме «Одеські діячі культури в об'єктиві ЗМІ (моніторинг ЗМІ)», має широко дослідити питання одеської культури аби сформувати її всеосяжне та сучасне бачення та можливість адаптування теми до сучасних форматів журналістики, наприклад, електронного медіа – сайту.

Для реалізації теми було прийнято рішення робити серію журналістських матеріалів. За такого підходу є можливість оформити кожен матеріал як окрему історію в різних жанрах. Це дає можливість висвітлити культурне різноманіття Одеси з кардинально різних сторін. Серію журналістських матеріалів доповнює макет онлайн журналу, який відповідає темі кваліфікаційної роботи та містить чотири матеріали. Онлайн-журнал слугує лише доповненням до роботи, яке має на меті сформувати глибше уявлення щодо проєкту та його потенційного розвитку й актуальності в незалежності від часу.

Серія матеріалів містить наступні жанри: інтерв'ю, огляд, нарис, стаття.

Перший матеріал – інтерв'ю-монолог. Цей жанр визначає Олександр Чекмишев у своїй роботі «Основи професійної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики» [32] та Михайло Човганюк у статті «Інтерв'ю в сучасному медіапросторі: жанрова парадигма і дискурсивні ознаки»: «Інтерв'ю-монолог є суцільною розповіддю особи у відповідь на запитання, запропоноване журналістом, при цьому структура інтерв'ю вибудовується згідно заздалегідь спланованим питанням» [36]. Інтерв'ю, подане у цій роботі, контекстно позбавлене прямих запитань та представлене як цільна історія героя з його прямими коментарями.

Другий матеріал – огляд. У своїй статті Марина Варич зазначає, що огляд – це аналітичний жанр із власною авторською позицією та думкою. Для написання огляду були використані власні спостереження та аналіз історичних даних, що було подано через призму авторського задуму [5].

Третій матеріал – проблемний нарис. Ігор Михайлин своїй роботі «Основи журналістики» дає визначення нарису: «Нарис – центральний жанр публіцистики, що передбачає оперативний відгук на суспільно важливу подію, розкриття образу цікавої особи, створення портрета колективу, розповідь про побут, звичаї й людей певного регіону своєї й чужої країни» [21, с. 382]. Журналістикознавець стверджує: «Предметом нарису може бути будь-який факт чи явище реальної дійсності, узятий як проблема, у площині своєї суспільної, моральної, загальнолюдської значущості. Арматурою нарису є авторська думка, доведення певної концепції взятої до вивчення проблеми, пропонування шляхів її розв’язання» [21, с. 383]. Для нарису була обрана тема безпеки проведення пляжного сезону, в якому фігурує проблема обстрілів Одеси державою-агресором та реакція населення на це. У матеріалі подається аналіз ситуації та власна думка щодо розв’язання проблеми.

Четвертий матеріал – проблемна стаття. Микола Василенко у своїй роботі «Аналітична проблемна стаття на сучасному етапі розвитку преси» зазначає, що проблемні статті мають наголошувати на справді назрілих соціально-економічних проблемах [6, с. 95]. У написаній статті чітко визначається проблема, наводяться її докази та шляхи вирішення. Уся отримана інформація підкріплюється експерними думками або спирається на офіційні джерела та неспростовні докази.

Моніторинг. Для розуміння поточного стану загальної теми культури в Одесі було проведено моніторинг місцевих ЗМІ. Розглянемо, як одеські регіональні медіа висвітлюють тему культурного відпочинку в місті та визначимо, яку роль вона відіграє на шпальтах таких видань, як «Українська служба інформації» [далі «УСІ» – ред.] та «Суспільне Одеса». Були обрані

саме такі медіа, адже вони систематично публікують матеріали на культурну тематику, дотримуються журналістських стандартів та мають довіру серед читачів.

Хронологічними межами моніторингу обрано 1 січня 2023 року – 20 березня 2024 року. Обраний період дозволить простежити зміни та зафіксувати тенденції, які притаманні журналістським матеріалам досліджуваних медіа за один рік.

Аналізуючи онлайн медіа «УСІ», було проглянуто понад 900 новин за пошуковими запитом «культура» та «одеськ(ий/ка)», оскільки вони не мають окремо виділеної рубрики. Це дозволило виділити відповідні до теми тексти, а саме 59 матеріалів: 53 за 2023 рік та 6 за 2024 рік. За запитом «Культура» було знайдено 3 матеріали, коли ж за пошуком «одеський/одеська» – 55. Аналіз матеріалів був здійснений за наступними критеріями: тональність (позитивний/негативний), доведення теми матеріалу до кінця та її продовження в майбутньому (спостереження), жанри.

Тональність матеріалів «УСІ». За 2023 рік було виокремлено 28 позитивних текстів, за 3 місяці 2024 року – 6. Негативних за 2023 рік – 18, за 2024 рік – 1. Також було виокремлено матеріали змішаної тональності, наприклад «Одеський музей отримав скарби, які намагалися незаконно вивезти за кордон» [24], де причиною новини була негативна дія, а наслідок – позитивний. Отже, матеріалів зі змішаною тональністю за 2023 рік – 6, за 2024 рік – жодного. Більшість матеріалів мають позитивну тональність, але спостерігаємо значну частину негативних, що може свідчити про наявні проблеми у сфері культури.

Всі матеріали було розділено на 2 види: інформаційні та аналітичні. Таким чином за 2023 рік було виокремлено 50 інформаційних матеріалів, а за 2024 рік – 6, серед яких переважали новини та репортажі, меншість складала інтерв'ю та журналістські звіти. Щодо аналітичних матеріалів, за 2023 рік – 3, за 2024 рік – жодного. За жанром серед аналітики було

виокремлено статті, 2 з яких були негативними: «Старовинні пам'ятки в центрі Одеси опинилися на межі знищення (відео)» [30] та «Будинок Магнера в центрі Одеси визнали аварійним – мерія не планує його ремонтувати» [3]. До позитивної ж можна віднести «“Куточок Європи в центрі Одеси”: у Кірсі відзначають 220-річчя лютеранства у місті (фото)» [14].

Серед цікавого слід виділити те, яку увагу журналісти приділяли кожній темі, а саме чи слідкували за темою та чи мала вона продовження в інших матеріалах. Так, до матеріалів, які мали продовження відійшли наступні теми: ООН (UNICEF, UNION, UNESCO), Одеський художній музей, Прибутковий будинок Магнера, Одеський Спасо-Преображенський собор, особняк Гавсевича, транш від Італії, Пушкін та Одеський театр опери та балету. Розглянемо кожну з тем детальніше.

ООН. На цю тему було виявлено 8 матеріалів. Жоден із них не пов'язаний один з одним. Проте, можна зробити висновок, що видання приділяє достатню увагу питанню визначення та збереження культури з погляду міжнародних організацій. Серед матеріалів на тему ООН фігурували організації, які мають стосунок до неї: UNICEF, UNION, UNESCO.

Одеський художній музей. Цій темі присвячено 9 матеріалів. Перший матеріал «Картини під обстрілом: в Одеському художньому музеї показали наслідки вечірньої атаки росіян (фото)» [17] з'явився 6 листопада 2023 року після російського обстрілу. Після цього було опубліковано ще 2 матеріали які продовжували тему наслідків обстрілу та відновлення музею. Решта 6 матеріалів стосувалися грантів, нових виставок, експонатів та проєктів.

Грант від Італії. Вперше, 13 січня 2024 року, згадується новина «До кінця січня Одеса отримає від Італії перший транш на відновлення» [13]. Пізніше, 13 лютого, з'являється новина «На відбудову історичного центру Одеси Італія виділить 45 млн євро» [22]. Після не було жодної згадки цієї теми:

чи виділяли гроші, як їх використали та який був результат – все це залишається для уяви читача.

Одеський Спасо-Преображенський кафедральний собор. Усього було 4 матеріали. Перший було опубліковано 25 липня 2023 року, він описував наслідки руйнування собору після влучання російської ракети. Другий матеріал був присвячений аналізу ракетної атаки та необхідним роботам із відновлення пам'ятки. Третій та четвертий матеріали були опубліковані вже у 2024 році, вони відображали процес реставрації святині. Можна вважати, що «УСІ» приділило достатню увагу цій темі та доповнює її актуальними новинами.

Особняк Гавсевича. Цій темі було присвячено 2 матеріали: «Особняк Гавсевича: власник заплатить штраф та відновить пам'ятку архітектури» [25] та «Руйнування особняка Гавсевича в Одесі: замовника та підрядника будуть судити» [29]. Можемо спостерігати чітку проблему та її вирішення.

Будинок Русова. Аналогічно попередній темі, цій було присвячено 2 матеріали. Перший був опублікований 23 лютого 2023 року та містив новину, що Одеська міськрада програла у суди право на будинок Русова. Другий матеріал з'явився вже 30 березня 2023 року з позитивною новиною «Боротьба за будинок Русова: одеська мерія отримала перемогу у суді» [2]. Читач бачить перший матеріал як проблему, а другий як її вирішення та не залишається додаткових питань.

Аналізуючи медіа «Суспільне Одеса», було проглянуто понад 940 матеріалів та виділено 38 матеріалів, які стосувалися культурних пам'яток Одеси та Одещини, серед яких 34 – за 2023 рік та 4 – за 2024 рік. Критерії для аналізу матеріалів «Суспільне Одеса» були аналогічними до критеріїв «УСІ»: тональність (позитивний/негативний), доведення теми матеріалу до кінця та її продовження в майбутньому (спостереження), жанри.

Тональність матеріалів «Суспільне Одеса». Всього було виокремлено 11 позитивних матеріалів та 21 негативний. За 2023 рік було виділено

10 позитивних текстів, за 3 місяці 2024 року – 1. Негативних за 2023 рік – 17, за 2024 рік – 3. Також було виокремлено 7 матеріалів нейтральної тональності, наприклад, «27 музеїв, 12 бібліотек та 1 архів: ЮНЕСКО оприлюднило список постраждалих об'єктів в Україні внаслідок війни» [9], де ми спостерігаємо позитивну діяльність фіксування злочинів зі сторони міжнародної організації, але це стало причиною негативних дій. Отже, матеріалів зі змішаною тональністю за 2023 рік – 7, за 2024 рік – жодного.

Розділення матеріалів на аналітичні та інформаційні. За проаналізований проміжок часу було виявлено 28 інформаційних та 10 аналітичних матеріалів. За 2023 рік – 25 інформаційних, за 2024 рік – 3. Аналітичних за 2023 рік – 9, за 2024 рік – 1. Серед інформаційних жанрів переважали новини та репортажі, у меншості ж були інтерв'ю. Серед аналітичних переважали статті та журналістські звіти, рідше зустрічалися огляди та нариси. З проглянутих матеріалів можна зробити висновок, що «Суспільне Одеса» приділяє більшу увагу до проблем у питанні культури в Одесі. Через це ми спостерігаємо значно більшу кількість матеріалів із негативною тональністю у порівнянні з «УСІ».

Аналогічно попередньо аналізованому виданню, у «Суспільне Одеса» також прослідковувалися теми, які мали продовження. Так, до таких матеріалів відійшли наступні теми: пошкодження церков, ЮНЕСКО, Одеський художній музей, наслідки обстрілів культурної спадщини Одеси, пошкоджені та зруйновані пам'ятки культури (статистика), декомунізація та деімперіалізація, сучасні методи збереження культури. Розглянемо кожну з категорій детальніше.

Пошкодження церков. Цій темі присвячено 5 матеріалів, 3 з яких присвячені руйнуванню Одеського Спасо-Преображенського кафедрального собору. Іншими ж матеріалами представлені розлогі описи зі знищеними святинями України, серед яких згадуються й пам'ятки архітектури Одеси та Одещини. Серед таких матеріалів: «Українські церкви, що постраждали

від російських атак (ФОТО)» [20] та «Понад 500 храмів різних конфесій зруйновано або пошкоджено війною» [19]. Слід зазначити, що всі 5 матеріалів несуть негативний підтекст, адже мовиться саме про знищені архітектурні та історичні пам'ятки.

ЮНЕСКО. У цій темі представлено 9 матеріалів. Здебільшого кожен із них оцінює збитки від російської агресії в галузі культури, наприклад, «Вторгнення Росії завдало шкоди українській спадщині та культурі на \$2,6 млрд – ЮНЕСКО» [10]. Серед усіх матеріалів чітко виділяється наступний: «Чи зможе ЮНЕСКО захистити Одесу від російських ракет» [28], який, власне, роз'яснює читачу, на що здатна ця організація. «Суспільне Одеса» придає цій темі достатню увагу, не пропускаючи жодних важливих заяв від міжнародної організації.

Одеський художній музей. Цій темі присвячено 2 матеріали, де перший є початком історії, а другий її закінчує. Перший текст було опубліковано за декілька днів після пошкодження музею російськими ударними дронами. Наступний було опубліковано до дати його відкриття після реставраційних робіт. Можемо зробити висновок, що видання не надало достатньої уваги цій темі, пропустивши низку проблемних моментів на шляху до повторного відкриття музею.

Наслідки обстрілів культурної спадщини Одеси (статистика). До цієї теми відійшло 5 матеріалів. Кожен із матеріалів має негативну тональність, бо є оглядом на наслідки ракетних та дронівих атак на місто. Після кожного пошкодженого культурного об'єкта через обстріли, медіа робить огляд на стан пам'яток, іноді подає звіти від МКІП, як у матеріалі «Через нічну атаку в Одесі пошкодило історичну забудову та близько 30 пам'яток культурної спадщини – МКІП» [31]. Слід зазначити, що після публікування таких матеріалів, медіа більше не надає уваги пошкодженим об'єктам та не ставить до відома читачів щодо майбутнього пам'яток культури.

Декомунізація та деімперіалізація. У цій темі представлені 3 матеріали, один із яких є негативним, а саме «*Одеська міська рада відмовилась знімати ордені Леніна з двох пам'ятників*» [38]. Інші ж два присвячені демонтуванню пам'ятної дошки на честь Суворова та 34 пам'ятників Пушкіну всією Україною. Цікаво те, що в останньому матеріалі було згадано демонтування пам'ятника російського письменника в Одеському регіоні, проте не було згадано проблему демонтування їх саме в Одесі.

Сучасні методи збереження культури. Висвітлення цієї теми свідчить про те, що медіа стежить за новими методами збереження пам'яток культури. У цій рубриці представлено 3 матеріали за невеликий проміжок часу, а саме з 19 січня 2023 року до 17 березня. Слід зазначити й теми текстів: «*“Дуже важливо думати про майбутнє”*: Google та Netflix можуть долучитися до збереження культурної спадщини України» [7], «*“Поранена культура”*: проєкт для збереження спадщини під час війни за допомоги VR-технологій» [27] та «*“Перед нами величезний виклик – оцифрування 12 мільйонів музейних предметів”*: Олександр Ткаченко» [8]. Кожен із цих матеріалів містить сучасні методи збереження культури, що може стати більш доступним рішенням під час війни.

На прикладі двох одеських видань сформовано попереднє уявлення щодо стану архітектури в Одесі, її проблемах та потребах. Культурні пам'ятки зазнають значних пошкоджень внаслідок військових дій, та лише одиниці з них відновлюються або частково реставруються для подальшої консервації. Медіа піклуються про обізнаність читачів та читачок у міжнародній сфері, публікуючи матеріали про ЮНЕСКО, ООН та подібні до них організації. Також бачимо, що більшість матеріалів інформаційного характеру, коли ж аналітичного також присутні, проте їхня кількість не здатна повністю заповнювати стрічку читача на регулярній основі.

ОПИС ПІДГОТОВКИ ПРОЄКТУ

Творчий проєкт кваліфікаційної роботи виконано у форматі серії журналістських матеріалів. Для репрезентації та найбільш вдалого розкриття теми було обрано жанри різних родових підгруп: інформаційні – інтерв'ю; аналітичні – огляд, стаття; публіцистичні – проблемний нарис. Такі жанри було обрано для того, щоб розглянути поставлені питання з різних аспектів.

Кожен матеріал повноцінно розкриває окремо обрану тему, у результаті, вимальовуючи загальну картину теми кваліфікаційної роботи «Одеса як осередок культурного відпочинку (серія журналістських матеріалів)».

В обґрунтуванні проєкту кваліфікаційної роботи було проведено моніторинг одеських регіональних ЗМІ, за період з 1 січня 2023 року – 20 березня 2024 року. Це дало можливість сформулювати попереднє уявлення про стан пам'яток культури та історії міста, що є елементом культурного відпочинку, а саме туризму.

Перший матеріал – інтерв'ю «“Одеські коти” на стінах міста. Історія творчості команди LBWS» (див. Додаток 1). Опрацьовуючи інформацію, отриману від героя матеріалу, було прийнято рішення оформити інтерв'ю у формі монологу – «сторітелінгу, коли свої запитання журналіст уникнув під час оформлення, а залишив суто слова інтерв'ююваного» [26, с.51]. До матеріалу додані власні фотографії робіт героя інтерв'ю.

Другий матеріал – огляд «Вікенд по-одеськи. Топ 3 місця для безоплатного проведення вихідних» (див. Додаток 2). До матеріалу додані власні фотографії з рекомендованих до відвідування місць. На кожній локації проводилося інтерв'ювання місцевих для більш автентичного відображення зони культурного відпочинку.

Третій матеріал – проблемний нарис «Альтернатива пляжного сезону в Одесі або чому море небезпечне» (див. Додаток 3). У нарисі порушується проблема відсутності мобільних укриттів уздовж берегової лінії, що несе

небезпеку для відпочивальників та туристів під час повітряної тривоги. Як підтвердження підвищеного рівня небезпеки наводився приклад балістичного удару по «Замку Гаррі Поттера» 29 квітня 2024 року. Експертом із безпекового питання виступає Дмитро Плетенчук, начальник Центру стратегічних комунікацій Сил оборони Півдня.

Четвертий матеріал – стаття «Життя межує зі смертю. Збереження культурних пам'яток Одеси під час війни» (див. Додаток 4). Як об'єкти для дослідження у статті було використано низку електронних джерел інформації: державний реєстр нерухомих пам'яток України МКІП [11; 12], новини відновлення – МКІП [33; 34; 35], список пошкоджених міст України – ЮНЕСКО; обов'язки та завдання ЮНЕСКО – сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України [37]; значення емблеми «Блакитний щит» – Білгород-Дністровська міська рада; Київська міська державна адміністрація: *«Киянам не рекомендують відвідувати пляжі й зони відпочинку з міркувань безпеки»*. Експертами з питання якості збереження культурних пам'яток Одеси виступають Олександр Овсянкін, одеський архітектор та Артак Григорян, член ВГО «Автомайдан», учасник акцій проти забудування історичного району Одеси й знищення культурних пам'яток міста. Також було подано інформаційний запит по коментар до представників влади, проте відповіді отримано не було.

Також журналістські матеріали супроводжуються авторськими фотографіями, а проєкт доповнено макетом онлайн журналу, який виконано за допомогою ресурсу Weblium. Онлайн журнал містить чотири матеріали та візуалізує, як обрана тема кваліфікаційної роботи могла б виглядати в якості регулярної журналістської діяльності в повсякденні. Посилання на онлайн журнал: <https://ffgdiplomonline magazine2024.weblium.site/>

ВИСНОВКИ

Під час виконання кваліфікаційної роботи було проведено дослідження одеського культурного простору, який можна використовувати як місце для відпочинку. Для первинної поверхневої оцінки стану культурного середовища було проведено моніторинг місцевих ЗМІ, а саме «Суспільне Одеса» та «Українська Служба Інформації» за рубрикою «Культура». Усе це дало змогу створити серію журналістських матеріалів, кожен із яких розповідає про унікальні можливості проведення культурного відпочинку в Одесі.

Моніторинг дав розуміння про наявні проблеми у сфері культурного простору Одеси: переважання інформаційних матеріалів над аналітичними, що позбавляє читачів заглиблення до проблемної теми; недостатнє приділення уваги в обличчі ЗМІ окремим проблемним пам'яткам культури; недостатня відповідальність за недбале ставлення до об'єктів культури. Також моніторинг розкрив тему сучасних інструментів для збереження культурного простору: оцифрування, об'ємне моделювання, сканування.

Спілкування з експертами для написання матеріалів дало розуміння про стан культурних пам'яток міста та про безпекову ситуацію на тлі військових дій. Стан об'єктів культури був охарактеризований як той, що потребує значної уваги та підвищення відповідальності за доведення цих пам'яток до аварійного стану. Безпековий стан був охарактеризований як «постійна підвищена загроза», що буде продовжуватися й надалі до визволення тимчасово окупованих територій, хоча й це не розв'яже проблему у повному обсязі.

Глобальне покращення загального стану культурного простору Одеси можливе лише за сприяння місцевої влади, а саме її креативності у розв'язанні проблем, залучення небайдужих бізнесів та великих компаній до реставраційних робіт в обмін на певні дивіденди, участь у грантах.

Без допомоги місцевої влади підтримка культурного простору буде вкрай складною та можливою лише за сприяння кожного, хто перебуває в ньому: прибирання, недопущення до вандалізму, власна ініціатива з пошуку фінансів на реставраційні та відновлювальні роботи.

Унікальні можливості культурного відпочинку в Одесі формуються лише бажанням їх знайти, адже достатньо звернути увагу на звичайні стріт-арти, серед яких обов'язково можна знайти роботу відомого місцевого художника та громадського діяча з посиланням на соціальні мережі. До унікальних можливостей слід віднести й приєднання до місцевих соціальних груп за інтересами: перегони, читацькі клуби, рибалки, стрільби на полігонах, мистецькі вечори та ранкові партії в шахи з професійними гравцями в центрі міста. До кожної з цих груп можна потрапити лише познайомившись з однією людиною на вулиці, що ще раз підкреслює думку: культура – це не конкретне місце, культура – це люди.

Для наочного сприйняття проєкту було створено онлайн-журнал за допомогою українського конструктора сайтів Weblium. Онлайн-журнал є лише макетом для сайту, що функціонуватиме в майбутньому.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Белькова С. В. Жанрова природа нарисів як предмет дослідження сучасного журналістикознавства. *Філологічні трактати*. Т. 9. № 4. 2017. С. 155-160. URL: <http://surl.li/slbie> (дата звернення: 22.03.2024).
2. Боротьба за будинок Руссова: одеська мерія отримала перемогу у суді. *Українська Служба Інформації*. 30 березня 2023. URL: <http://surl.li/txuub> (дата звернення: 22.03.2024).
3. Будинок Магнера в центрі Одеси визнали аварійним – мерія не планує його ремонтувати. *Українська Служба Інформації*. 23 листопада 2023. URL: <http://surl.li/txuuj> (дата звернення: 22.03.2024).
4. Варич М. В. Журналістська майстерність : риторичний аналіз медіатексту. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2014. Вип. 39. С. 277–284. URL: <http://surl.li/slbit> (дата звернення: 22.03.2024).
5. Варич М. В. Огляд як популярний жанр журналістики у спеціалізованих автомобільних журналах. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. 2013. Вип. 3. С. 361-368. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2013_3_32 (дата звернення: 22.03.2024).
6. Василенко М. К. Аналітична проблемна стаття на сучасному етапі розвитку журналістики. *Наукові записки Інституту журналістики*. Т. 23. 2006. С. 94-99. URL: <http://surl.li/slbhs> (дата звернення: 22.03.2024).
7. Горlach П. «Дуже важливо думати про майбутнє»: Google та Netflix можуть долучитися до збереження культурної спадщини України. *Суспільне Культура*. 19 січня 2023. URL: <http://surl.li/txuuq> (дата звернення: 22.03.2024).
8. Горlach П. «Перед нами величезний виклик – оцифрування 12 мільйонів музейних предметів»: Олександр Ткаченко. *Суспільне культура*. 17 березня 2023. URL: <http://surl.li/txuuv> (дата звернення: 22.03.2024).
9. Горlach П. 27 музеїв, 12 бібліотек та 1 архів: ЮНЕСКО оприлюднило список постраждалих об'єктів в Україні внаслідок війни.

Суспільне культура. 1 серпня 2023. URL: <http://surl.li/txuux> (дата звернення: 22.03.2024).

10. Горлач П. Вторгнення Росії завдало шкоди українській спадщині та культурі на \$2,6 млрд – ЮНЕСКО. *Суспільне культура*. 5 квітня 2023. URL: <http://surl.li/txuuz> (дата звернення: 22.03.2024).

11. Державний реєстр нерухомих пам'яток України URL: <http://surl.li/rlfts> (дата звернення: 10.03.2024).

12. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. *Міністерство культури та інформаційної політики*. URL: <http://surl.li/txuvd> (дата звернення: 22.03.2024).

13. До кінця січня Одеса отримає від Італії перший транш на відновлення. *Українська Служба Інформації*. 13 січня 2024. URL: <http://surl.li/txuvi> (дата звернення: 22.03.2024).

14. Довбиш Н. «Куточок Європи в центрі Одеси»: у Кірсі відзначають 220-річчя лютеранства у місті (фото). *Українська Служба Інформації*. 29 жовтня 2023. URL: <http://surl.li/txuvj> (дата звернення: 22.03.2024).

15. Зафіксовані воєнні злочини. *Офіційний веб-сайт Міністерства культури та інформаційної політики*. URL: <http://surl.li/ejuss> (дата звернення: 15.03.2024).

16. Захисна емблема «Блакитний щит» з'явилася на пам'ятках культурної спадщини Білгород-Дністровського. *Білгород-Дністровська міська рада*. 2 лютого 2024. URL: <http://surl.li/txuvk> (дата звернення: 22.03.2024).

17. Картини під обстрілом: в Одеському художньому музеї показали наслідки вечірньої атаки росіян (фото). *Українська Служба Інформації*. 6 листопада 2023. URL: <http://surl.li/txuvm> (дата звернення: 22.03.2024).

18. Киянам не рекомендують відвідувати пляжі й зони відпочинку з міркувань безпеки. *Київська міська державна адміністрація*. 23 квітня 2024. URL: <http://surl.li/txuvs> (дата звернення: 22.03.2024).

19. Кузьменко Ю. Понад 500 храмів різних конфесій зруйновано або пошкоджено війною. *Суспільне культура*. 24 січня 2024. URL: <http://surl.li/txuvs> (дата звернення: 22.03.2024).
20. Луценко Є. Українські церкви, що постраждали від російських атак (ФОТО)». *Суспільне культура*. 19 липня 2023. URL: <http://surl.li/txuvu>
21. Михайлин І. Л. Основи журналістики. Навчальне видання. Вид. 5. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 496 с.
22. На відбудову історичного центру Одеси Італія виділить 45 млн євро. *Українська Служба Інформації*. 13 лютого 2024. URL: <http://surl.li/txuvv>
23. Новини відновлення. *Міністерство культури та інформаційної політики*. URL: <https://mcip.gov.ua/vidnovlennya/novyny-2/> (дата звернення: 22.03.2024).
24. Одеський музей отримав скарби, які намагалися незаконно вивезти за кордон. *Українська Служба Інформації*. 18 січня 2023. URL: <http://surl.li/txuvz> (дата звернення: 22.03.2024).
25. Особняк Гавсевича: власник заплатить штраф та відновить пам'ятку архітектури. *Українська Служба Інформації*. 7 липня 2023. URL: <http://surl.li/txuwd> (дата звернення: 22.03.2024).
26. Панченко Т. В. Специфіка жанру інтерв'ю в онлайн-медіа про культуру. / наук. кер. Н. Біла. *Магістерський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. Вип. 40. С. 50-53. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/28784/1/23_Panchenko.pdf (дата звернення: 22.03.2024).
27. Писанка Н. «Поранена культура»: проект для збереження спадщини під час війни за допомоги VR-технологій. *Суспільне культура*. 2 лютого 2023. URL: <http://surl.li/txuwj> (дата звернення: 22.03.2024).

28. Писанка Н. Чи зможе ЮНЕСКО захистити Одесу від російських ракет. *Суспільне культура*. 31 січня 2023. URL: <http://surl.li/txuw1> (дата звернення: 22.03.2024).
29. Руйнування особняка Гавсевича в Одесі: замовника та підрядника будуть судити. *Українська Служба Інформації*. 5 грудня 2023. URL: <http://surl.li/txuwm> (дата звернення: 22.03.2024).
30. Старовинні пам'ятки в центрі Одеси опинилися на межі знищення (відео). *Українська Служба Інформації*. 22 листопада 2023. URL: <http://surl.li/txuwp> (дата звернення: 22.03.2024).
31. Стебловська А. Через нічну атаку в Одесі пошкодило історичну забудову та близько 30 пам'яток культурної спадщини – МКІП. *Суспільне Одеса*. 15 серпня 2023. URL: <http://surl.li/txuwq> (дата звернення: 22.03.2024).
32. Чекмишев О. В. Основи професійної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики: підручник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2004. 129 с.
33. Через російську агресію в Україні постраждали 872 пам'ятки культурної спадщини. *Міністерства культури та інформаційної політики*. 09 січня 2024. URL: <http://surl.li/pbqdd> (дата звернення: 10.03.2024).
34. Через російську агресію в Україні постраждали 872 пам'ятки культурної спадщини. *Міністерство культури та інформаційної політики*. 9 січня 2024. URL: <http://surl.li/txuww> (дата звернення: 22.03.2024).
35. Через російську агресію в Україні постраждали понад тисячу пам'яток культурної спадщини. *Міністерство культури та інформаційної політики*. 8 квітня 2024. URL: <http://surl.li/txuwy> (дата звернення: 22.03.2024).
36. Човганюк М. М. Інтерв'ю в сучасному медіапросторі: жанрова парадигма і дискурсивні ознаки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Вип. 51. С. 118. URL: <https://core.ac.uk/download/43004012.pdf> (дата звернення: 10.03.2024).

37. ЮНЕСКО (UNESCO). *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України*. URL: <http://surl.li/txuxc> (дата звернення: 22.03.2024).

38. Якимюк І. Одеська міська рада відмовилась знімати ордени Леніна з двох пам'ятників. *Суспільне Одеса*. 21 березня 2023. URL: <http://surl.li/txuxe> (дата звернення: 22.03.2024).

39. Alexandre Larcan. Damaged cultural sites in Ukraine verified by UNESCO. *UNESCO*. 7 februaru 2024. URL: <http://surl.li/txuxg> (дата звернення: 23.04.2024).

ДОДАТКИ (проект)

Додаток 1.

«Одеські коти» на стінах міста. Історія творчості команди LBWS

На честь котів встановлюють пам'ятки, називають вулиці та заклади, а з 2010-х років на вулицях міста почали з'являтися арти котів, які з початку повномасштабного вторгнення отримати назву «Бойові». Малюнки присвячені різним людям, або пам'ятним подіям Одеси та всієї країни. Ігор Матроскін, одеський художник та засновник творчого колективу LBWS CAT UKRAINE, розповість, як їхня команда почала зображати котів на вулицях міста та кому вони присвячені.

Прогулюючись Одесою ви неодмінно зустрінете дворових котів, що живуть просто неба та вже стали одним із символів міста, який надає особливого шарму та надихає на творчість. Так на стінах почали з'являтися арти котів, які місцеві стали називати «одеськими котиками», або ж «Бойовими», а їхніми авторами є творче об'єднання LBWS та художник Ігор Матроскін. Перші стріт-арти почали з'являтися в середині 2010-х, проте особливої уваги набули в останні п'ять років, особливо з початку повномасштабного вторгнення.

Пан Ігор довгий час жив в одеському дворику серед вуличних котів, які й стали для нього натхненням при створенні перших сюжетних малюнків, а на своє порівняння з відомим британським художником Льюїсом Уейном, що малював котів у людиноподібній формі, поставився з цікавістю, адже тільки нещодавно занурився в його творчість, – *«дуже подобаються його твори, але на момент створення наших котів ми були не в курсі про нього».*

Команда зазвичай організовує свій робочий процес вдень та намагається не привертати занадто багато уваги до себе в процесі малювання. Проте, коли LBWS порівнюють з Бенксі, відомим англійським стріт-художником, їм це не дуже подобається, – *«Крім нього дуже багато талановитих художників, але загал знає тільки про талановитих маркетологів»*, – та й на відміну від англійця, як стверджує сам Ігор, вночі, в комендантську годину, вони не малювали.

Кожен арт котиків унікальний та відсилає нас до якоїсь події, людини, жарту. За словами митця, їхня творчість – це, в основному, рефлексія на події в країні або своєрідний знак поваги до окремих особистостей. Серед таких можна виокремити арти: «Борщ наш», «Разом переможемо», «Доброго вечора, ми з України», «Кажі паляниця», «Бахмут» та багато інших.

Одесити з повагою ставляться до творчості LBWS та, як каже художник, жодний з їхніх малюнків ніхто так і не замалював, проте були інші проблеми. *«Частину стіни у нас не крали, але було, що недобросовісні ділки робили футболки з котиками без нашого дозволу. Також ще була дівчина, яка плагіатила наші малюнки, але на щастя, вона вже цього не робить»*. За весь час команда провела одну виставку в будівлі Головного поштамту, але вони

себе сприймають більше як стріт-художників та вважають, що стріт-арт має бути на вулицях, тільки тоді він живий, – *«Вулиця і є наша галерея»*.

Арти котиків підкорили не тільки Одесу та область, а й вийшли далеко за її межі, – так вони почали з'являтися в Харківській та Херсонських областях, в щойно деокупованих населених пунктах. *«Спершу вони з'являлись саме як відсилка до вуличних котиків, які є неофіційним символом Одеси. Але як виявилось, котиків люблять не тільки в Одесі. Найекстремальніше малювання було в Вовчанську і Куп'янську Харківської області. Під час малювання було постійно чути «приходи» мін та артилерії»*. Крім артів, у деокупованих населених пунктах Ігор з командою фарбує камуфляж на автівках військових. *«Якщо військові є поціновувачами наших малюнків, то ми іноді малювали для них котика на авто, наприклад, на медеваці був котик лікар»*.

Часом у стріт-художників можуть з'являтися проблеми з місцевою владою, або ж представниками закордонного порядку, проте це не про LBWS. *«Ми не малюємо на пам'ятках архітектури, жилих будинках (за винятком, коли нас запрошують), ми з повагою ставимося до архітектурного надбання міста, тому приводів не було»*.

Упродовж розмови Ігор виявляє стриманість та лаконічність не хизуючись своїми досягненнями та відомістю. Запитавши наостанок, чи варто чекати на появу «Бойових котиків» у незвичних місцях, художник каже, що не думали про таке й тактовно підкреслює важливу деталь, адже не всі коти саме «Бойові». Кожен арт унікальний, зображує конкретну історію, людину або відсилає до якоїсь події.

Артур Гілка

Додаток 2.

Вікенд по-одеськи. Топ 3 місця для безоплатного проведення вихідних

Одеса – це місто жартів, смачної їжі та величезного культурного простору. Сюди приїжджають люди з усієї країни, аби відчутти на собі магію місцевого колориту. Проте, що робити, якщо приїздиш до Одеси на вікенд та маєш обмаль грошей аби відчутти місто сповна? До вашої уваги 3 унікальні одеські локації, де можна відчутти місто, не витрачаючи коштів.

Несумнівно, що кожна відвідувачка або відвідувач Одеси мають чіткий план куди треба сходити, що побачити, де поїсти та де сфотографуватися. Серед такого списку обов'язково буде Театр опери та балету, Привоз, ресторани на березі моря з найсвіжішими морепродуктами або нічна Дерibasівська з купою закладів та розваг. Але, якщо ви приїхали лише на два дні та маєте обмежений бюджет, вихід є – спілкування. Завдяки цьому можна відчутти місто сповна, завести нові знайомства та ще й залишитися при своїх кишнях. Пропонуємо вам наступні місця, де вашим гідом стане лише власна уява та вміння йти на контакт з людьми.

Гра в шахи на Преображенській площі

Прогулюючись центром міста кожен неодмінно проходив Преображенську площу аби подивитися на найбільшу духовну спадщину півдня країни – Одеський Спасо-Преображенський кафедральний собор, проте не лише цим цікава ця місцина. Неподалік від центрального входу собору, зі сторони Преображенської вулиці є невеличка альтанка. Якщо встати о 10 ранку та прийти на це місце, ви станете свідком того, як ця невелика альтана наповнюється людьми переважно похилого віку, дехто буде

приходити з їжею, термосом наповненим гарячим чаєм, або ж з гральними дошками, які є основним центром уваги.

Просто постояти поряд та поспостерігати не вийде, адже неодмінно хтось з гравців вас запросить сісти та зіграти партію в шахи, шашки, або доміно. Сідаючи за стіл, перше, що вас спитають, – *«Який розряд»*. Місцеві гравці справжні профі своєї справи, адже годинами щовихідних з 11 ранку приходять сюди та грають одне з одним, удосконалюючи та підтверджуючи свої розряди. Проте, якщо ви не професійний гравець, то і за два ходи вам не будуть ставити шах і мат (із поваги та бажання заохотити до гри), а від деяких глядачів ви будете отримувати багато корисних порад, як краще побудувати свою стратегію. Під час гри зверніть свою увагу на гральну дошку та фігури, які зіграли не одну сотню партій та передають своїм видом професійність та любов до гри власника цієї дошки.

На жаль, це місце не є надто популярним серед туристів, або місцевої молоді. Під час таких посиденьок на десяток похилих гравців можна зустріти хоча б одного молодого, якщо пощастить. Як сказав один із шахістів, – *«Раніше нас було багато, а зараз то так, приходять хто ще не повимирав, шкода, що так стається, ми б хотіли бачити більше молодих»*. Саме під час таких посиденьок за грою в шахи в центрі Одеси, з видом на Пасаж ви зможете дізнатися про місто, місцеві традиції, кухню, історію, науку та багато чого іншого від похилих віком, але душею молодих та завзятих гравців у шахи, шашки та доміно. Збираються такі компанії кожних вихідних з 11 ранку.

Перегони на шостому кілометрі

Одеса унікальна не тільки своїм вмінням торгуватися та культурними пам'ятками, а й любов'ю до автомобілів, їх тут десятки, якщо не сотні тисяч. Саме в Одесі зосереджені одні з найбільших фан-клубів авто в країні. Тут ви можете доєднатися до клубу любителів японського, німецького, радянського, італійського, британського та американського автопрому. Одеса не була б таким унікальним містом, якби в ній всі ці групи інтересів не перетиналися в одній точці, а саме на відомому для власників чотириколісних – шостому кілометрі. Це місце знаходиться неподалік від відомого ринку «7 км» та, якщо ви не власник авто, а просто вирішили подивитися на перегони та дивовижні автівки, то дістатися до локації на автобусі не буде проблемою.

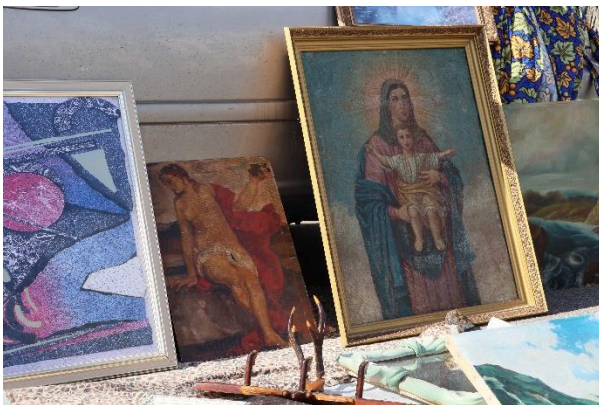

Кожної неділі з 12 ранку на шостому кілометрі збираються десятки, якщо не сотні автовласників, та проводять час за перегонами на треку у дисциплінах дрифт, тайм атак та дрег, або ж просто обговорюють свої витвори мистецтва за філіжанкою кави, яку можна купити прямо на локації. Якщо у вас немає авто, то ви можете стати глядачем на ґрунтових схилах навколо треку, що виконують роль імпровізованих трибун. Уся траса побудована навколо пагорба та огорожена сотнями одиниць зношеної автомобільної гуми для безпеки водіїв та глядачів. Навколо треку та на стоянці стоїть стійкий запах диму від паленої гуми, до якого з часом звикаєш та який пронизує все тіло адреналіном. Усі водії привітні та любо йдуть на контакт,

тому на прохання покататися на пасажирському місці й зробити унікальні фото та відео не відмовлять.

Старокінний ринок

Найстаріший ринок Одеси та найбільша барахолка України, саме такі досягнення привласнюють одеському Старокінному ринку. Він приваблює та відрізняється від інших тим, що знаходиться прямо на вулицях Молдованки. Сотні продавців торгують десятками тисяч товарів просто з землі. У цьому місці можна купити абсолютно все, від квітів до собак, голубів, аніме журналів японською мовою, антикваріату та якщо постаратися можна знайти зброю-вбивцю Кеннеді, тобто тут є абсолютно все. Старокінний ринок це прекрасне місце для туристів, особливо якщо ви маєте обмежений бюджет, адже тут можна купити унікальну річ буквально за копійки, якщо ваш язик звісно зможе посперечатися у торгах із майстерними у цій справі одеситами. Буквально від кожного стенду з товарами грає особлива музика, в якій розкривається весь колорит міста та його мешканців, а від самих продавців можна почути, – *«Єто чисто одеській запах, детка»*. Під час розглядання антикваріату біля одного з прилавків жінки перемовляються, скільки ж може коштувати труба від старої буржуйки, – *«Скока воно стоїть? 50 гривень? Та бож ти, ця труба ні туде ні сюде, вся крива, нехай за 50 стоїть»*.

Проте, наперекір веселому зображенню цього місця, усі кумедні ситуації та діалоги, свідками яких ви можете стати, прикривають під своєю обгорткою

тугу та тяжкість життя. Крім справжніх бізнесменів, які заробляють цим ринком собі на життя, багато людей просто змушені туди приходити та продавати свої власні речі. Хтось продає одяг, власні інструменти, залишки посуду, сервіз або ж навіть використані рушники та зубні щітки. Старокінка це не лише весела та наповнена колоритом історична зона, але й місце, де продається власне життя в намаганнях заробити гроші на їжу та сплату комунальних рахунків. Як завітаєте в ці стихійні квартали, ви можете купити якусь дрібничку за десяток гривень та допоможете цим чиємусь життю.

Одеса – це велике місто, де аби провести вікенд не обов'язково мати тисячі гривень. Достатньо мати лише ентузіазм та не боятися спілкуватися з місцевими, адже саме вони вам розкриють місто краще за будь-якого гіда та путівника.

Артур Гілка

Додаток 3.

Альтернатива пляжного сезону в Одесі, або чому море небезпечне

Безсумнівно, що кожен, хто чує назву «Одеса» ледь не одразу малює у себе в голові картину моря, яке є ледь не головним атрибутом міста. Заради цього щорічно сюди приїжджають тисячі людей. Куди діватися з пляжу якщо лунає повітряна тривога та чи безпечно взагалі заходити у воду? Саме такі питання постають в містян та туристів внаслідок жорстокіших обстрілів Одеси.

Місто вже неодноразово потерпало від застосування армією рф балістичного озброєння, в тому числі з касетними снарядами, шрапнеллю. Були й влучення безпосередньо недалеко від курортних зон. Можемо пригадати перший випадок застосування подібної зброї по місту, а саме приліт у так званий «замок Гаррі Поттера» 29 квітня 2024 року. За офіційними даними тоді постраждала 21 людина, включно з дітьми, та 7 загинули. Серед постраждалих були туристи й містяни, які відпочивали на пляжі та гуляли неподалік. У людей було 4 хвилини після оголошення повітряної тривоги, аби відреагувати та дістатися безпечного місця. Проте, чи реально піднятися з пляжу за цей час до найближчого укриття, питання риторичне.

З початку повномасштабного вторгнення кожного року відкриття пляжного сезону в Одесі було під питання, але згодом Одеська військова адміністрація давала зелене світло на його проведення за певних умов. Цьогоріч ситуація може змінитися, адже ми були свідками обстрілів курортної та прилеглої до неї зони. Критичності ситуації додає те, що з 2022 року більшість пляжів досі не обладнані мобільними укриттями, які мають вмістити в себе всіх відпочивальників та захистити хоча б від осколкового ураження. Також певні прибережні зони досі заборонені до відвідування туристів та містян через мінування та фортифікації. До всього вище переліченого час

від часу можемо спостерігати, як до берегів області прибиває морські міни, купи сміття та й не забуваємо про забрудненість морської зони паливно-мастильними матеріалами внаслідок бойових дій.

Цьогоріч у Києві пляжний сезон не відкриватимуть через те, що скупчення людей може завадити безперешкодному доступу до укриттів під час повітряної тривоги, про це повідомляє Київська міська державна адміністрація. Аби дізнатися про безпечність проведення пляжного сезону в Одесі ми звернулися до **Дмитра Плетенчука**, начальника Центру стратегічних комунікацій Сил оборони Півдня. Поточну ситуацію пан Плетенчук коментує так: *«Розумієте, що небезпека ракетного обстрілу є постійна. Проте рішення щодо відкриття чи не відкриття пляжів ухвалює лише місцева адміністрація, звісно, з урахуванням наших зауважень. Але фактично Одеса залишається єдиним місцем в Україні для внутрішнього морського туризму. Тому, відповідно, пляжі все-одно будуть відвідуватися громадянами нашої країни та гостями міста»*. За словами пана Дмитра, відвідання пляжів містянами та туристами досить складно припинити, тому, ймовірно, будуть ухвалені якісь інші рішення. Це питання повністю під контролем місцевої влади.

На твердження, що загроза застосування балістичного та іншого озброєння по Одесі буде доти, поки Крим буде окупований, Дмитро Плетенчук каже: *«Це твердження є вірним, але слід розуміти, що балістичні ракети можуть бути застосовані не тільки з тимчасово окупованої території Криму. Проблема з Кримом в тому, що скорочена дистанція і час на реагування, відповідно, досить малий. Мова про хвилину. Тому це є наразі нагальною проблемою. Але після звільнення території Криму та решти території нашої країни, якщо не припиняться бойові з так званою російською федерацією, перед становище до застосування озброєння так само буде постійним. Крім того, не слід забувати про аеробалістичні ракети, такі як Кінжал. Тому так, це пов'язано, але це не є визначальним фактором у даному питанні»*. У разі відвідування пляжних або інших прибережних зон пан Дмитро каже, що необхідно діяти як і у решті локацій місті, а саме шукати укриття.

То моря не буде, що ж тоді робити? Альтернативою пляжного сезону може стати дослідження озер, річок та лиманів регіону. В одеській області ви зможете знайти як прісноводні озера – Кагул, Ялпуг, Катлабух, Китай; так і солоні – Сасик, Алібей, Бурнас, Будацьке, Шагани. Влаштувавши «озерне турне» ви матимете можливість не тільки насолодитися унікальними водними акваторіями області, а й зазирнути в саме серце культури регіону.

Також серед туристичних зон досить популярним залишається відвідання Хаджибейського та Куяльницького лиманів із цілющими грязями. На вихідних можна стати свідком проведення діджейських вечорів та дискотек на березі Куяльницького лиману, куди з'їжджаються безліч людей, автолюбителів та байкерів відпочити, зробити унікальні фото й зустріти захід під драйвову музику. Що ж робити, якщо хочеться провести час з видом на море, але туди не можна? Це теж не проблема, в Одесі є низка санаторіїв, курортних зон та готелів з басейнами, до того ж ці місця здатні забезпечити відпочивальників укриттям, або воно є в безпосередній доступності.

Пошук альтернатив – це, звісно, прекрасно, але ж які можуть бути реальні дії для безпечного проведення пляжного сезону? Через неможливість буквально рити нові бомбосховища біля кожного пляжу, через загрозу зсувів, можна встановлювати мобільні бетонні укриття вздовж курортної зони, які захистять людей від уламків та осколкового ураження. Плюсом до цього слід встановити на кожен пляж, який доступний до відвідування, систему оповіщення повітряної тривоги аби її чули не тільки ті, хто засмагає на пляжі, а й знаходиться безпосередньо у воді. Слід провести й додаткові тренінги для рятувальників на пляжах, які в разі надзвичайної ситуації змогли б допомогти пораненим від обстрілів.

Артур Гілка

Додаток 4.

Життя межує зі смертю. Збереження культурних пам'яток Одеси під час війни

Через військові дії з початку повномасштабного вторгнення Росії до України, за даними Міністерства культури та інформаційної політики, зазнали пошкоджень або повного знищення 1046 пам'яток культурної спадщини. Одеська область посідає четверте місце за кількістю пошкоджених об'єктів, а саме 123. Культура не може захищатися самотійно, її треба захищати, оберігати та поширювати. Цього досягти неможливо лише за сприяння активістів, має бути симбіоз народу та влади.

Коли мова йде про збереження культурних пам'яток Одеси, особливо тих, що під загрозою зникнення, ледь не перше, що можна згадати – це організацію ЮНЕСКО. У наших очах дії та можливості цієї організації часом перебільшуються, через що поширюються думки, начебто вона має самотійно відновлювати всі пам'ятки архітектури та культури, виділяти на це гроші та поширювати серед них туризм. Насправді ж це не зовсім відповідає дійсності, адже за офіційним трактуванням самої організації: *«ЮНЕСКО є своєрідним інтелектуальним форумом, спеціальний мандат якого базується на постулаті, що мир і стабільність суспільства повинні ґрунтуватися на моральній та інтелектуальній солідарності людства»*. Тобто організація спеціалізується на виконанні гуманітарних місій, які не обов'язково фінансовані безпосередньо з її власного бюджету, а проводяться коштом спонсорів або грантів. Так у червні 2023 року було прийнято рішення про розширення зони історичного центру Одеси як об'єкта всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, який пізніше зазначили тегом «під загрозою зникнення». Також за сприяння організації у співпраці з Одеською обласною адміністрацією на об'єкти культурної та історичної спадщини почали

встановлювати всесвітньо прийнятий знак під назвою «Блакитний щит». Цей знак сигналізує про те, що об'єкт, на якому він розташований, є пам'яткою й не може бути об'єктом збройної агресії.

Якщо ЮНЕСКО та інші світові організації не несуть прямої відповідальності за збереження пам'яток культурної спадщини та історії, то хто цим опікується? Відповідь максимально проста та очевидна – Міністерство культури та інформаційної політики [далі МКІП – ред.]. Безпосередньо в Одесі питанням збереження культурних цінностей опікуються департаменти культури міської та одеської обласної адміністрації, які перебувають під керівництвом міністерства. Діяльність цих департаментів може здатися заплутаною, проте все насправді легко: департамент культури одеської обласної адміністрації опікується пам'ятками архітектури, культури та історії національного значення, коли ж департамент міської адміністрації несе відповідальність за об'єкти місцевого значення. Обидва департаменти умовно мають план дій щодо кожного об'єкта культурної спадщини та мають працювати як під час цивільного, так і воєнного стану. Мешканці Одеси вже неодноразово бачили, як пам'ятки архітектури знищувалися або пошкоджувалися, через ракетні та дроніві атаки, після чого ці об'єкти реставрували або частково відновлювали. Серед таких об'єктів легко

пригадати Преображенський собор, фасад Одеського театру опери та балету, Одеський національний художній музей та багато чого іншого. Так повний список пошкоджених та знищених об'єктів можна знайти на сайті МКІП, проєкт має назву «Зафіксовані воєнні злочини». Мета проєкту – збирати всі дані щодо пошкоджених об'єктів культури у вигляді фото, відео, місця, типу будови, точної дати та часу ураження, типу ураження та опису самого об'єкта. Кожен, хто бажає, має змогу доповнити список, надавши додаткову інформацію, яка буде оброблена та ймовірно використана для фіксування російських злочинів. За останнім актуальним звітом МКІП від 8 квітня 2024 року, в Одеській області було пошкоджено або знищено 123 пам'ятки культурної спадщини національного та місцевого значення. Загалом в Одеській області 27 пам'яток культурної спадщини національного значення, з яких 9 в Одесі. Також 1103 пам'яток місцевого значення, з яких 1049 безпосередньо в Одесі.

Проте не лише Україна фіксує пошкодження об'єктів культури. Раніше згадана ЮНЕСКО постійно аналізує та публікує оновлений звіт щодо поточного стану культурної спадщини України. У звіт потрапляють лише ті об'єкти, які знаходяться під охороною організації. За останніми даними, в Одесі та регіоні пошкодження зазнали 49 пам'яток культурної спадщини.

Задля того, щоб дізнатися про поточний стан об'єктів культурної спадщини міста, було надіслано інформаційний запит до Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної адміністрації. Жодної відповіді у визначені терміни та пізніше не було отримано. Фактично, звертаючись до департаменту культури, використовуючи всі офіційні джерела зв'язку, які зазначені на їхньому сайті: декілька контактних телефонів та електронні адреси не гарантують отримання будь-якої інформації. На сьогодні посаду голови Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів

культурної спадщини обіймає **Олійник Олена Володимирівна**. У спробах зв'язатися з якою не було отримано жодної відповіді.

У зв'язку з відсутністю інформації від офіційних осіб, було прийнято рішення звернутися до Асоціації архітекторів Одеси, а саме до керівника організації та одеського архітектора **Олександра Овсянкіна**. На питання чи доводилося йому працювати з представниками влади пан Олександр каже, що доводилося та описує цей досвід як вкрай негативний: *«Відсутність дієвих механізмів з охорони спадщини та відверта неухвага і безініціативність з боку служб. Особливо на контрасті з процедурою рішень і дозволів про зовнішню рекламу, де можна хапнути грошей, які невідомо де розчиняються»*. За словами архітектора архітектурна спадщина, зараз не в найкращому своєму стані. Майже всі будівлі не тільки потребують капітального ремонту, а деякі перебувають в аварійному стані: *«Це не тільки через війну, а внаслідок недбалого ставлення влади та власників будівель. Також немає законодавчої ясності для проведення робіт з відновлення та відповідальності за проведення цих робіт»*. Щодо ремонту, пан Олександр вважає, що відновлювальні роботи можуть і повинні відбуватися навіть під час війни. Для меншого затрату коштів можна проводити підготовчі роботи, які надалі полегшать процес реставрації пам'ятки. Серед таких робіт є: робота з дослідження; паспортизації та фіксації предмета охорони; роботи, які можуть бути перенесені в спеціалізовані студії та майстерні, наприклад, роботи з заповнення ліпного декору або столярних виробів, вітражів або кованих виробів. До всіх проблем архітектор додає те, що немає ясного уявлення і чіткої процедури «консервації» пам'ятки культури. *«Відновлювальні роботи підтримують моральний дух і заперечують відчуття розрухи та зневіри, що вкрай шкідливо під час війни»*, – запевняє пан Овсянкін.

Для детальнішого вивчення ситуації було прийнято рішення звернутися до активістів, які швидко надали відповідь на запит. **Артак Григорян**, член ВГО «Автомайдан», учасник акцій проти забудовання історичного району

Одеси й знищення культурних пам'яток міста та з нещодавна військовослужбовець, коментує свій досвід співпраці з департаментом культури, як максимально негативний: *«Ми зустрічаємося з головами департаментів, але їм [головам – ред.] не цікаво розбиратися, вони не розуміють, вони не хочуть, щоб до них лізли. Питання в тому, що всі ці чиновники дуже довго сидять на своїх посадах та їм цікаво лише те, щоб їх ніхто не чіпав. Їм не цікавий розвиток Одеси, їм не цікаво розв'язувати проблеми своїх департаментів, їм цікаво сидіти там [на своїх посадах – ред.] по 10 років, а може й більше».*

Коментуючи проблеми системи, яка має опікуватися культурною спадщиною міста, пан Артак наводить приклад занедбаної будівлі навпроти міської ради, проблему якої місто начебто ніяк не може вирішити, адже будинок знаходиться в приватній власності. Так її власник може щомісячно сплачувати умовний штраф, близько 17 тис. грн, та залишати будівлю в тому стані, у якому вона й перебуває зараз. Не обходиться й без порівняння Одеси зі Львовом, у якого питання збереження архітектурних пам'яток не стоїть так гостро. *«Влада Львова знаходить ініціативи в Європі, гранти, розумний бізнес, виділяє дивіденди на відновлення проблемних будівель, які через 5-10 років починають приносити прибуток».* Пан Артак зазначає, що проблема не в самій Одесі або бізнесі, а в їхній презентації.

Порівнюючи туризм у цих двох містах, активіст підкреслює те, що Одесу представляють здебільшого як морський курорт. Через це розвивається непропорційність туристичних зон та їхня залежність від сезону, коли ж Львів є туристичним містом протягом усього року. Зараз усім зрозуміло, що систему глобально змінювати не будуть, адже під час війни всі кошти залучені до війська, а фінансування культурних департаментів зведено до мінімуму, якого вистачає лише на підтримання поточного стану. Як каже пан Артак, на відміну від Львова, одеські чиновники не знають, що таке креатив та не здатні до нього, саме тому ситуація зараз навряд чи якось зміниться.

Питання культури також не оминає корупції. Активіст наводить приклад типографії Фесенка, яка була пам'яткою архітектури та історії до 2008 року. Коли ж стан пам'ятки був вкрай незадовільний, її прибрали зі списку спадщини та знесли як звичайну будівлю. На її місці пізніше з'явилася чергова новобудова. За словами пана Артака, це не одиничний випадок, а вже перетворилося на систему, коли пам'ятки архітектури свідомо знищуються на перевагу новобудови. Кожен знесений або доведений до самознищення об'єкт архітектури не можна жодним чином оцінити, адже це історія, яка вже втрачена. *«Зрозуміло, що, якщо будівля виведена зі списку як пам'ятка архітектури, то її просто можна знести й побудувати щось інше, і тоді загальний стан архітектури в Одесі стане кращий. Якщо прибрати всі пам'ятки архітектури з міста, то стан пам'яток буде*

просто чудовий, тому що їх просто не залишиться і все», – коментує активист.

Пам'ятки культури та історії Одеси знаходяться під постійною загрозою знищення не тільки через обстріли країни агресорки, а й від дій забудовників. Активісти намагаються зупиняти незаконні будівництва відомих компаній та будь-яку можливість їхнього зазіхання на об'єкти культурної спадщини міста та країни. Коментуючи цю проблему, пан Артак зазначає, що не знає від кого Одеса постраждала більше, від забудовників чи від російських атак, адже провести об'єктивну оцінку можна буде лише після завершення війни. Дії забудовників він пояснює простою фразою: *«Вони роблять те, що їм дозволено в рамках нашого законодавства та намагаються отримати максимальний прибуток».*

Питання збереження культурної спадщини зрушить з місця лише після закінчення війни, саме в цьому переконаний пан Артак. Він наголошує на тому, що система культури потребує повного перезавантаження та наповнення новими кадрами, які будуть зацікавлені працювати та розвивати цей напрямок, робити щось унікальне та креативне. У своїх думках не обходить й питання міського голови та виборів загалом, каже, що все буде залежати від того, кого містяни оберуть наступним мером Одеси, адже

від нього вже будуть залежати подальші постанови на посади в міській департамент культури.

На сьогодні відновлення та збереження пам'яток культури та історії, на жаль, є не основною проблемою країни через запеклу та коштовну війну. Відновлення пошкоджених або знищених об'єктів культури, принаймні за державний кошт, наразі є нелогічним. Ніхто не гарантує, що не відбудеться його повторного ураження російською ракетою або дроном. За словами т.в.о. голови МКІП Ростислава Карандєєва в інтерв'ю Укрінформу, пошкоджені обстрілами пам'ятки будуть відбудовувати вже після війни. Пан Карандєєв зазначає, що кожен пошкоджений об'єкт має бути законсервований або мають бути проведені мінімальні відновлювальні роботи, наприклад монтаж нових дверей та вікон.

Післявоєнна Одеса зіштовхнеться з низкою викликів у системі культури, адже питання буде не лише у відновленні кожної пошкодженої пам'ятки, а й у створенні належної інфраструктури навколо неї, нової туристичної зони. Одеса безумовно залишить за собою звання літнього туристичного курорту, проте місто зі своєю історією та різноманіттям здатне перетворитися на цілорічний туристичний хаб, подібний до Львова. Також обласні та міські департаменти культури мають керуватися відкритими до діалогу людьми, які хочуть не тільки покращувати загальний стан архітектури та інших пам'яток міста, а й будуть чути громадян та йти на конструктивний діалог. Сьогодні питання збереження культурних пам'яток міста фактично висить у повітрі та жодна офіційна структура не може прокоментувати поточну ситуацію. Культура міста фактично постала перед виживанням та все, що зараз можна зробити – це підтримувати її в поточному стані та захищати від знесення для забудування.

Артур Гілка

Додаток 5.

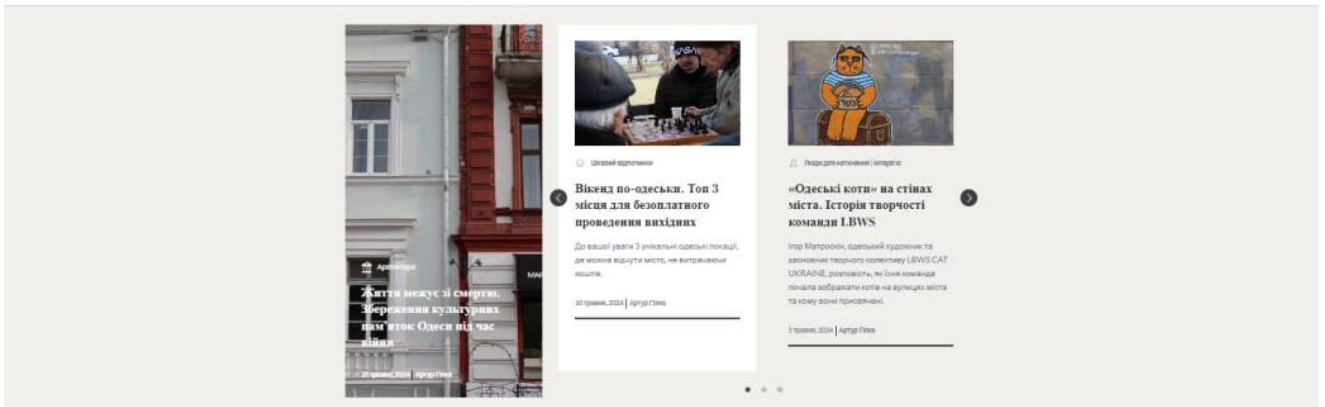

Через російську агресію в Україні постраждали понад тисячу пам'яток культурної спадщини

За період з 24 лютого 2022 року по 25 грудня 2023 року зруйновано або пошкоджено 872 об'єкти культурної спадщини. З них пам'яток національного значення – 120, місцевого значення – 662, щойно виявлених – 70.

123

зруйнованих пам'яток
архітектури в Одеській області

Твоє місто – твоя відповідальність

Без тебе тут не буде порядку

